

Бібліографічний опис: Варенко В.М. Інтегративний характер дисципліни «Системний аналіз інформаційних процесів» у системі фахової підготовки майбутніх документознавців [Текст] / В.М. Варенко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 60 (№5). – С.601-605.

УДК 378.147:930.22 (045)

Варенко Володимир Михайлович

Інтегративний характер дисципліни «Системний аналіз інформаційних процесів» у системі фахової підготовки майбутніх документознавців

Варенко В.М. Інтегративний характер дисципліни «Системний аналіз інформаційних процесів» у системі фахової підготовки майбутніх документознавців.

У статті з'ясовано можливості інтегрування системного підходу щодо вивчення інших фахових дисциплін документознавчого циклу.

Ключові слова: інтеграція, інтегративний підхід, система, системний аналіз, системний підхід, фахова підготовка, документознавство.

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування інформаційного суспільства роль інформації, можливості її використання повсякчас зростають. Всеохоплюючий характер інформаційних процесів в суспільстві, в економіці, в освіті не повинен бути стихійним, хаотичним. Системність цих процесів можлива лише при відповідному підході, який якраз і вивчає дисципліна документознавчого циклу «Системний аналіз інформаційних процесів». Проте, якщо понятійний апарат, методологія системного аналізу більш-менш досліджені, про що свідчить і наш короткий огляд наукових праць, то, на жаль, інтеграційні впливи, міждисциплінарні зв'язки дисципліни досліджені мало. Однак практика вимагає таких досліджень, оскільки мова йде про систему фахових умінь, навичок, компетенцій майбутніх документознавців.

Аналіз останніх досліджень. Ю.Сурмін [3] охарактеризував понятійно-категоріальний апарат системного аналізу; ознайомив зі світом систем різноманітного походження; показав складність і ефективність системних знань про природу і світ; розкрив можливості системного підходу в наукових дослідженнях, аналітичній діяльності, управлінні; розкрив культуру системного

аналізу, розумової діяльності; допоміг оволодіти деякими методиками і технологіями системного аналізу і їх застосуванням на практиці. На нашу думку, завдяки логічному підходу та аналітичним методикам досліднику вдалося якнайкраще розкрити сутність та можливості системного підходу, його практичне застосування.

О. Шарапов, В. Дербенцев, Д. Семенов [5] розкрили поняття системи, її елементів, класифікацію та властивості систем, системного аналізу, економічних систем, поняття економічної інформації, інформаційної системи і технології, методи інтелектуального аналізу даних.

І.Дудник [2] дослідив становлення системного світогляду, розглянув систему як наукову категорію, проаналізував механізм функціонування систем. Окремо автор звернув увагу на еволюцію систем, їх загальні властивості, проблеми класифікації складних систем. На нашу думку, найбільшої уваги заслуговує авторське дослідження інформаційних аспектів функціонування системи та застосування теорії систем в управлінській діяльності.

Н. Чорней та Р. Чорней [4] розкрили поняття моделей та систем в теорії систем, охарактеризували поняття системного аналізу та системного підходу, аналіз і синтез у системних дослідженнях. Автори дослідили новий напрям системного аналізу – синергетику, її методологію, принципи та умови саморозвитку складних систем. Окремо було досліджено інформаційні аспекти вивчення системи. Однак якщо говорити про підходи у викладі наукового матеріалу, то дослідники більше схиляються до математичних, вимірвальних показників на шкоду логічним і аналітичним.

Як бачимо, жоден із названих дослідників (хіба що побіжно Ю.Сурмін) не звернули увагу на інтеграційний, міждисциплінарний, чи навіть наднауковий характер системного аналізу, особливо в сфері інформації. Оскільки інформаційні процеси відбуваються практично всюди, то очевидно, що і системний аналіз цих явищ має право розглядатися комплексно, системно. Більше того, практика інформаційно-аналітичної діяльності вимагає від дослідника, аналітика системного підходу. Отже, мета нашого дослідження – розглянути інтеграційний

характер системного аналізу інформаційних процесів у формуванні фахової підготовки майбутніх документознавців.

Для початку мусимо з'ясувати саме поняття «інтеграція». Під інтеграцією (від лат. *integratio* – відновлення, поповнення, від *integer* – цілий) зазвичай розуміють процес і результат взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується відновленням, встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між ними на основі достатньої підстави, в результаті чого формується інтегрований об'єкт (система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [1, 340].

Існують різні рівні інтеграції: інтеграція в межах теми; інтеграція в межах розділу навчального матеріалу; інтеграція в межах однієї дисципліни; інтеграція в межах споріднених дисциплін; інтеграція між дисциплінами різних циклів і навіть інтеграція як особливий дидактичний принцип навчання. Говорять також про інтеграційні технології в педагогіці, маючи на увазі «дидактичні системи, які забезпечують інтеграцію різнопредметних знань і вмінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, навчальних проблем та інших форм організації навчання» [1, 74]. В нашому випадку, зрозуміло, мова буде йти про інтеграцію споріднених дисциплін та інтеграцію дисциплін документознавчого циклу.

Щоб зрозуміти можливості інтегрування системного підходу до інших документознавчих дисциплін з метою ефективного їх вивчення, нам слід розглянути хоча б основні поняття системного аналізу. Серед основних понять системного аналізу виділимо поняття «система», «елемент», «структура системи», «системний підхід».

Система - це сукупність елементів, що перебувають у взаємних відносинах і зв'язках із середовищем, що утворюють певну цілісність, єдність [3, с.42].

Елемент - далі не розкладена одиниця системи при даному способі розчленовування. Зв'язки між елементами ведуть до появи в цілісній системі нових властивостей (емерджентність), не властивих елементам окремо[3, с.43].

Структура системи (лат. *structura* — будова, порядок зв'язку) - це сукупність стійких зв'язків між елементами системи, які забезпечують цілісність системи й тотожність самої собі[3,с.43].

Системний підхід, як наріжний принцип загальної теорії систем, передбачає комплексне вивчення будь-якого об'єкта дослідження як системи, тобто її складу, структури взаємозв'язків, функцій, організації, місця в системі вищого рангу, внутрішньої ієрархії, стійкості, відкритості і т. ін.[2, с.12]

Відносно новим загальнонауковим методом є *інформаційний підхід*, суть якого полягає в тому, що при вивченні будь-якого об'єкта, процесу чи явища в природі чи суспільстві перш за все, виявляються найхарактерніші для нього інформаційні аспекти.

В основі інформаційного підходу лежить принцип *інформаційності*, згідно з яким:

- інформація є універсальною, фундаментальною категорією;
- практично всі процеси та явища мають інформаційну основу;
- інформація є носієм смислу (змісту) всіх процесів, що відбуваються в природі та суспільстві;
- всі існуючі в природі та суспільстві взаємозв'язки мають інформаційний характер[3, с.254].

Інформаційний підхід тісно пов'язаний із *системним*, що дає змогу уявити сучасний світ як складну глобальну багаторівневу *інформаційну систему*, яку *утворюють три* взаємопов'язані системи нижчого рівня: *система "Природа"*, *система "Людина"* і *система "Суспільство"*. Кожна з цих підсистем є, по суті, інформаційною.

Інформаційний підхід як фундаментальна методологія набуває все більшого поширення через об'єктивні чинники:

- "наскрізний" характер інформації, яка проникає практично в усі галузі та сфери людської діяльності і супроводжує її, стає однією з найважливіших категорій соціального розвитку;

- зростання обсягів інформації, вирішення проблем її доступності та ефективного використання; інформатизацію суспільства;

- розвиток інформаційної техніки і технології;

- становлення інформаційного суспільства, основним інтелектуальним продуктом якого є документи, інформація, знання[3, с.254].

Останній чинник став імпульсом для обґрунтування документної, інформаційної та когнітивної парадигм дослідження.

Вже виходячи з даних означень і понять можемо зробити висновок про інтегративний, універсальний характер системного аналізу, який, по суті, може бути застосований в будь-якій науковій сфері, економіці чи освіті. Щодо фахової підготовки майбутніх документознавців, то можемо говорити про широкий спектр використання понять і методології дисципліни «Системний аналіз інформаційних процесів» в системі споріднених документознавчих дисциплін. Це, насамперед, такі дисципліни як «Вступ до фаху», «Архівознавство», «Аналітико-синтетична переробка інформації», «Інформаційно-аналітична діяльність», «Теорія і практика референтської та офісної діяльності», «Організація та управління діяльністю інформаційних установ» та інші.

Як приклад, звернемось до дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність». На наше переконання, саме тут має широко використовуватись системний підхід, системний аналіз, оскільки «інформаційно-аналітична діяльність – це сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень»[3, 242]. Слово «сукупність» в даному визначенні ми з легкістю можемо замінити на «систему» і воно ще повніше буде відтворювати сутність інформаційно-аналітичного процесу. Дійсно, цей процес передбачає певну систему дій аналітика, яка розпочинається

від збору і накопичення інформації і завершується готовим інформаційним продуктом – аналітичним звітом, рефератом, оглядом тощо. Жоден з елементів цієї системи не є зайвим, кожний логічно пов'язаний з певними етапами аналітичної роботи і є обов'язковою частинкою системної роботи на кінцевий результат. Ще більш необхідним є системний підхід при вивченні теоретичних основ, методології, складників інформаційно-аналітичного процесу, засобів інтелектуалізації інформаційної діяльності і, особливо, практики організації інформаційно-аналітичної діяльності з дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність» враховуючи її інтегративний характер, міждисциплінарні зв'язки. Система знань, умінь, навичок з дисципліни передбачає безпосередній зв'язок з теорією комунікації, джерелознавства, логіки, основ інформатики, методології наукового пізнання, діловодства та інших галузей науки. Всі ці зв'язки є настільки очевидними, системними і необхідними, що кожний з перерахованих нами потребує окремого наукового дослідження. Так, наприклад, як може фахівець, інформаційний аналітик успішно працювати без знання основ теорії комунікації, її соціальних функцій, типології, видів комунікацій, її загальних характеристик, механізму управління процесом комунікації, адже лівова частка часу в його роботі припадає саме на різного роду комунікації? Відповідь очевидна.

Отже, в сучасних умовах глобальних інтеграцій, комунікацій аналітику вкрай необхідний системний підхід до всіх явищ і процесів, оскільки саме інформаційно-аналітична діяльність, фах аналітика передбачає в першу чергу системність дій, їх інтегрований характер.

Безальтернативним є використання методології системного аналізу при вивченні студентами-документознавцями таких дисциплін як «Документознавство», «Документно-інформаційні комунікації», «Управлінське документознавство», «Інформаційний менеджмент», «Маркетинг інформаційних продуктів і послуг» та інших.

Висновок. Як бачимо, в умовах глобального інформаційного суспільства викладання фахових дисциплін документознавчого циклу потребує

інноваційних підходів. Предметноцентричний характер викладання будь-якої з них – шлях в минуле. Методологія дисципліни «Системний аналіз інформаційних процесів» дозволяє по-новому, комплексно, системно підійти до процесу підготовки майбутніх фахівців-документознавців. Оскільки кожний з них після отримання диплома стане унікальним, універсальним фахівцем, інтегрованим в сучасне інформаційне суспільство, фахова підготовка таких спеціалістів також повинна відбуватися комплексно, на засадах системного підходу, системного аналізу.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Дудник І.М. Вступ до загальної теорії систем. – К.: Кондор, 2009. – 205 с.
3. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ. Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2003. – 368 с.
4. Чорней Н.Б. Теорія систем і системний аналіз: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.Б. Чорней, Р. К. Чорней. – К. МАУП, 2005. – 256 с.
5. Шарапов О.Д., Дербененцев В.Д., Семьонов Д.Є. Системний аналіз. Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисципліни. – К.: КНЕУ, 2003. – 154 с.

Варенко В.М. Интеграционный характер дисциплины «Системный анализ информационных процессов» в системе профессиональной подготовки будущих документоведов.

В статье исследуются возможности интеграции системного подхода в изучении других профессиональных дисциплин документоведческого цикла.

Ключевые слова: интеграция, интеграционный подход, система, системный анализ, системный подход, профессиональная подготовка, документоведение.

Varenko V.M. Integrative character of the discipline “System analysis of information processes” in Records Managers core curriculum.

The article looks at possibilities of integrative approach to study of professional-oriented disciplines in Records Managers training curriculum.

Key words: integration, integration approach, system, system analysis, system approach, professional training, records management.